LUND UNIVERSITY

Den korrekta dumheten om avbilden. Reflektioner kring Softcore och Ecce Homo.

Fritz, Björn

Published in:
Res Publica

1999

Link to publication

Citation for published version (APA):
Fritz, B. (1999). Den korrekta dumheten om avbilden. Reflektioner kring Softcore och Ecce Homo. *Res Publica*, (43), 106-118.

Total number of authors:
1

General rights
Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.
• Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
• You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
• You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: https://creativecommons.org/licenses/

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Download date: 25. Apr. 2024

BJÖRN FRITZ

Den korrekta dumheten om avbilden

Reflektioner kring Softcore och *Ecce Homo*

ATT AVBILDA NÅGON torde idag vara en högst banal affär; jag går in på in lokala konsumbutik och sätter mig i fotoautomatens bås och låter mig bli fotograferad. Eller så låter jag någon ta ett par snapshots av mig och så äger jag min egen avbild på papper.

Att tala om sexualitet är även det relativt enkelt; det är ett arv vi fått med oss från aidskrisen under 1980-talet (som om den vore över...), men som har djupare rötter än så, man ska kunna debattera vad som helst i ett fritt och öppet samhälle.

Att vara politiskt korrekt innebär att man utan att tänka sig för mer än nödvändigt försöker agera för de mångas goda, och har idag blivit något av en reflex.

Där dessa tre möts spårar allt ur. I skärningspunkten mellan representation, sex och det korrekta uppstår ett intellektuellt vakuum.

Själv brukar jag titulera mig konstvetare (om situationen kräver en yrkestitel). Det betyder att jag är utbildad för att kunna tala om bilder i deras sammanhang. Detta är nu en gång inte så enkelt som det låter: det finns en vana att anta att bilder talar för sig själva. Om jag i det följande inte lyckas med något annat så hoppas jag i alla fall kunna visa på motsatsen: bilder talar inte för sig själva. Bilder ingår alltid i flera olika kontexter vars mångfald alltid kan utökas. När dessa sammanhang granskas, synliggörs de tydligt politiska funktioner som makten över representationen innebär.

Denna artikel handlar om 19 relativt banala bilder, tolv bilder av bögar och flator som poserar scener ur Kristi liv, och sju av tonårspojkar som visar snoppen för en amerikansk fotograf i Holland. Det kunde faktiskt ha stannat där. Den svenska fotografen med de kristna motiven skulle då ha fortsatt vara en relativt okänd fotograf, och de unga pojkarnas kön kunde ha förblivit en del av en installation på ett undanskymt museum. Men nu blev det inte så. Elisabeth Ohlssons *Ecce* Homoutställning fick konsekvenser för hela den svenska kristenheten, och Bjarne Mellgards installation Softcore blev känd inte som ett verk av Mellgard utan som en utställning av Donald Maders pojkbilder. Båda utlöste hetsiga debatter, vars deltagare med få undantag saknade kunskaper om bilders representation, om konst och om konstliv. Man hamnade i en aggressiv röra som man aldrig riktigt lyckades ta sig ur. Jag tänker i det följande reda ut en del turer och fundera över vad de kan tänkas betyda.

Det hela börjar med ett besynnerligt omkväde:

"Dessa bilder är ett övergrepp. "

Påståendet har framförts av BRIS, av *EPCAT* och av andra, bl.a. postens chef Ulf Dahlsten. Man formulerar sig lite olika, man vänder lite grann på valörerna i orden, men utsagornas innehåll är detsamma. Bilderna är aktiva objekt, vilka måste stoppas. Bilderna agerar, de är verksamma.

Bilderna är i det här fallet Donald Maders pojkbilder, vilka under maj/juni 1998 ingick i Bjarne Melgaards installation *Softcore* på Historiska museet. Något annorledes formulerades argumenten i den likaledes ilskna debatten kring Elisabet Ohlssons *Ecce* Homobilder. Här talade man t.ex. inte i termer av direkta övergrepp. Men på ett antal punkter möts kritiken. Gemensamt för utställningarna är att offentlighet, sexualitet och det politiskt korrekta förenas i dem på ett sätt som inbjuder till diskussion. I båda fallen finns det en sakligt sett ganska ordinär bakgrund till utställningarna, en historia om dem och deras tillkomst som i sig inte är särskilt sensationell. Sensationerna uppstår när bilderna börjar debatteras, för de bär med sig en serie ämnen som inte går att hantera i det offentliga rummet. Ämnen som bokstavligt talat är *obscena,* dvs. ämnen som inte kan visas på scenen, om vi med scenen menar det offentliga rummet. Maders bilder av nakna gossar har en tillkomsthistoria som gör dem nästan orimligt politiskt korrekta, Ohlssons bilder är sprungna ur en naiv och mycket oskyldig önskan om att appropriera en bildvärld och göra den till sin egen och sina vänners. Likväl utlöser de känslostormar i den svenska pressen som inte på något vis motsvarar bildernas egentliga betydelser och innehåll. jag ska inte föregripa hela mitt resonemang, men jag tror att det hela har sin grund i att ett nygammalt och mycket märkligt förhållande till bilder både har underblåst och gynnats av en obildad och aggressiv debatt.

Elisabeth Ohlssons *Ecce* Homoutställning omfattar tolv arrangerade foton, alla med motiv ur Jesu liv som har iscensatts med hjälp av vänner till Ohlsson, vilka alla är homosexuella, och som i bilderna bär attribut som ska visa fram detta. *Ecce Homo* visades under Europride 1 98 i Stockholm och även i Uppsala domkyrka, med stöd av biskop K.G. Hammar. Det var här som debatten började ta fart. Konservativa element inom den svenska kristenheten blev mycket upprörda och ansåg utställningen som hädisk. Den hånade Kristus och gjorde honom till bög. Värst verkar det ha varit att Kristus kunde avbildas med stor penis (då han blir döpt) och att han kunde avbildas med röda pumps på fötterna (vid den sista måltiden), men det var inte mindre illa att han sattes i ett

homosexuellt sammanhang. Var och en av de debatterade detaljerna är i och för sig värda en närmre diskussion, men mest intressant är det faktum att både Ohlsson och hennes belackare delar en liknande syn på bilderna och deras funktioner; nämligen den att avbildandet av Kristus i sig har ett direkt samband med Kristusgestalten som sådan. Att skapa en bild av den gudomlige är att skapa honom (igen). Uppfattningen har i och för sig god sanktion i Bibeln, där vi lär oss att man inte ska skapa sig avgudabilder, men generellt sett har denna bildsyn varit på stark tillbakagång i västvärlden under de senaste tusen åren.

Donald Maders pojkbilder i Bjarne Melgaards installation har tolkats utifrån ett liknande betraktelsesätt. När massmediaretoriken fastslår att "Dessa bilder är ett övergrepp!" tillskrivs bilderna en direkt och levande relation till det de avbildar. En sådan magisk bilduppfattning kan förefalla enkel att avfärda, men jag inser också att somliga läsare nu kan finna skäl att misstänka mig för att vantolka eller hårdra de grundläggande ståndpunkterna. Låt mig först ge bakgrunden till Maders bilder, vilken ofta har försvunnit i den allmänna känslostormen (även om den inte varit svår att finna om man velat lära känna den).

Inför Kulturhuvudstadsåret'98 ber dess ledning den i Norge bosatte konstnären Bjarne Melgaard att göra en installation som en del av den utställning som kallas Arkipelag (där man visar konst i existerande museimiljöer, men i utkanten av den vanliga konstmiljön). Melgaard bygger sin installation av egna verk, och av några bilder av den amerikanske/holländske fotografen Mader. Dennes bilder föreställer nakna gossar fotograferade i en stil som liknar eller imiterar 1970-talets bögpornografi: ganska rättframt poserade bilder av ynglingar som ser vagt trånsjuka ut och som möter betraktarens blick med något slags invit i sikte. Pojkbilderna står i ett intrikat förhållande till avbildningar av nakna kvinnor i konsten, en avbildningstradition som är betydligt mindre konfliktfylld. Möjligen kan man säga att Maders gossar är stoltare, mer aktiva än den vanliga posen för ett naket objekt (dvs. en kvinna), möjligen kan man argumentera för att det är på grund av tekniken som bilderna upprör. Fotografiet är en mer misstänkt teknik än måleriet eller tecknandet.

Maders bilder har samtliga fotograferats med modellens medgivande och vetskap om vad de skulle brukas till, och i de fall modellen varit ung, med dennes föräldrars medgivande. Mader har sedan väntat med att visa bilderna till dess att alla modellerna nått vuxen ålder, då de åter igen har fått ge sitt samtycke. Den yngste av dem var 25 när Mader väl började använda bilderna. Bilderna avbildar alltså inga övergrepp, och det är inte heller det som har påståtts. Det som sägs är att bilderna är ett övergrepp. Och det är något annat.

Media har gärna tagit fasta på det faktum att Maders bilder beslagtogs av den holländska polisen som barnpornografiska, däremot har man ofta undlåtit att samtidigt meddela att de bilder som visades i Stockholm tillhörde dem som polisen inte beslagtog, eller att man i Holland aldrig fann grund till att väcka åtal mot Mader och att han återfått sina bilder.

Det finns alltså skäl att poängtera följande: Maders bilder är över måttan väl undersökta, dokumenterade och bedömda vad gäller deras tillkomst och legala status. En svensk polisanmälan ledde inte heller till något ingrepp. Jag betvivlar att man kan finna några mer juridiskt oantastliga, politiskt korrekta eller ideologiskt rena bilder av nakna pojkar någonstans. Men som sagt: ingen påstår att Mader eller Melgaard har begått övergrepp mot modellerna, det är bilderna som i sig är övergreppen och det är här som tanken börjar svindla.

Debatten kring Maders bilder verkar ha tagit fart sedan Aftonbladet publicerat en stor artikel om dem ("Konst eller barnporr?" 980531). På uppslaget avbildas också fotografierna. Faktum är att huvuddelen av artikeln består av just reproduktionen av bilderna. Vad händer när man tar fotografier på nakna ynglingar, avsedda att ses i en installation i en specifik utställningslokal, och överför dem till ett tryckt massmedia? Vad jag kan se gör man i det här fallet sitt bästa för att tillverka pornografi av Maders foton. I uppenbart manipulativt syfte fotograferar man fotografierna med en äldre, gråhårig man som åskådare. Man bygger upp bilden av Maders bilder som pornografi; dels genom att skriva in just denne betraktare i bildens rum, dels genom att reproducera Maders bilder i ett massmedia. Bilderna har alltså här förvandlats från konstbilder, vilka visas på bestämda platser, till massreproducerade bilder, vilka man kan köpa sig var som helst för en billig slant. För att etablera bilderna som just barnpornografi infogar man en kommentar från kulturchefen Håkan Jaensson bredvid: "Detta är godis för pedofiler" lyder rubriken. Hela upplägget är en övning i visuell retorik. Valet av hur man visar bilderna liksom ordvalet "godis för" syftar till att skapa en aggression mot utställningen och bilderna vilket främst tycks tjäna det överordnande syftet att sälja fler lösnummer.

I min klippsamling över denna debatt finns bara en rimlig röst att tillgå; Ingela Lind på *DN* som åtminstone försöker sätta in bilderna i en kontext och inta en besinningens position. *DN* Väljer också att visa andra bilder än just Maders. Men samtidigt jobbar våra båda stora kvällstidningar hårt på att överträffa varandra i indignationsskriverier. Det är i detta överhettade diskussionsklimat som bilderna blir till övergrepp i sig. Chefen för Historiska museet et, Jane Cederqvist, påstår att hon känner sig lurad, att hon inte vill ha de otäcka barnporrbilderna på sitt museum. Josephine Adaktusson på EPCAT kräver att bilderna tas ner. Suzanne Askerlöf på BRIS säger att "barnens rätt går före

yttrandefriheten". Till dessa sällar sig allt fler, bl.a. Ulf Dahlsten på Posten som sponsrat utställningen.

Dessa debattörer vet liksom vi andra att det inte förekommit några övergrepp mot modellerna. Det de vänder sig emot är avbildandet i sig. Förekomsten av bilder på nakna unga gossar är per se skadligt och ett övergrepp. Mot vilka utgör de då ett övergrepp? Det finns inte några gossar "bakom bilderna" som blivit utsatta för något. Inte heller kan man påstå att bilderna angriper någon. Inga bilder kan angripa någon. Men för censurens förespråkare handlar det uppenbarligen om en mer *principiell* fara som ställer omedelbara krav på handfasta preventiva åtgärder. Suzanne Askelöf på BRIS framför följande argument i Aftonbladet *(980601):*

1. Bilderna är barnporr.
2. All avbildning är objektifierande.
3. Bilderna är kränkande.
4. Kränkningen upprepas varje gång någon njuter av bilderna ("det är det väsentliga").
5. Barn kan inte överblicka konsekvensen av att låta sig objektifieras.
6. Kulturhuvudstadsåret år bara ute för att skapa rabalder.
7. Bilderna bör tas ner.

Askelöfs argumentation är till väsentliga delar representativ för den kampanj som fördes mot utställningen, så det kan vara av intresse att granska den närmare. För vad är det hon säger egentligen?

1. Att bilderna är barnporr är inte något argument utan en åsikt som Askelöf hyser. Denna åsikt delas då inte av svenska åklagare, holländska åklagare eller av konstnärerna bakom verken. jag kan gärna sälla mig själv till gruppen som inte delar denna åsikt. Rent allmänt är det inte någon enkel sak att avgränsa pornografi från bilder av nakenhet, lika lite som det går att skilja på bilder av barn från bilder av tonåringar eller unga vuxna (för övrigt något som Systembolaget har utnyttjat i en affischkampanj). Pornografi är ett relativt tabubelagt ämne när det gäller forskning på det, så vi har ingen tradition att falla tillbaka på. jag kan dock tänka mig att avgränsningen av pornografi gentemot nakenhet (liksom gentemot erotik) mer är en fråga om vad vi tänker om betraktaren av bilderna än om vad bilderna i sig avbildar.

2. Att avbildning år objektifierande är ett vanligt påstående med märkliga implikationer; för visst är avbildande objektifierande. Syftet med avbildande är att skapa objekt (bilder),

men det som Askelöf menar är förvisso att dessa bilder i sig återverkar på den avbildade personen och att det därigenom görs ett objekt av honom. Detta behövs för att kunna fortsätta argumentationen som följer.

3. Att bilderna är kränkande är åter igen en åsikt. Bilderna avbildar dessa unga gossar som aktiva sökande personer med en sexuell attraktionskraft. Detta är för Askelöf kränkande eftersom hon inte tycker att dessa känslor får förknippas med pojkar under 18 år.

4. Den för Askelöf viktigaste punkten, att kränkningen upprepas, är den för mig mest bisarra delen av hela resonemanget. Genom att titta på bilden av den nakne gossen så kränker jag honom alltså? Askelöf har här en direkt magisk inställning till bilderna, samma inställning som kan symboliseras med voodoodockor men med nålarna ersatta av ögonens blick. Seendet är i sig en kriminell handling. Representationen av bilden för oss bär med sig återverkningar på den som avbildas. Här föreligger en direkt parallell till debatten kring *Ecce Homo* i båda fallen antas representationen påverka den som representeras, och inte tvärt om. Jag förstår inte hur detta skulle fungera i verkliga livet. Förvisso kan någon uppleva det som kränkande eller obehagligt att det finns bilder av honom som han inte vill ha spridda i omlopp, men detta innebär inte att bilderna är en kränkning. Det innebär att situationen i vilken bilderna finns är kränkande. Skillnaden mellan dessa båda synsätt är stor, även om man ogärna låtsas om den.

5. Är bara ett märkligt antagande, för vad menar Askelöf egentligen med objektifiering?

6. Är ett utslag av misstänksamhet mot det man inte förstår eller gillar, och

7. är ett slags slutledning som inte direkt följer ur Askelöfs argumentation.

Att Donald Maders bilder skulle vara en kränkning eller ett övergrepp återstår ännu att bevisa.

Ett foto av Kristus är ett falsarium

Sedan *Aftonbladet* häftat ordet "barnporr" vid Maders bilder så har de för flyttats in i ett annat offentligt rum, in i debatten kring barnporr och den lagförändring som trädde i

kraft 1999-01-01 och förbjuder innehav av barn pornografi. Debatt är kanske att ta i i sammanhanget. Det går nämligen bara att ha en åsikt i frågan; barnporr är ondskefullt eftersom det är det. Men varför fick Maders fotografier schavottera för barnpornografernas ond ska? Jag ser barnporren som ett tecken på ett större ont, ett verkligt ont, nämligen själva övergreppen mot barn, och föreställer mig att följande spe

lat en viss roll: eftersom övergrepp mot barn i princip är outhärdliga att tänka på, och de likväl när vi möter dem är komplexa och svårhanterliga exempelvis har förövaren ofta själv utsatts för övergrepp som barn så söker vi efter enklare måltavlor och bilderna erbjuder sig som sådana. Det är mycket enklare för oss att ogilla bilderna, som ju är och förblir objekt, än att behöva befatta oss konstruktivt med en orimligt otäck verklighet. Faran i detta ligger dels i att vi tror oss uträtta något gentemot övergreppen när vi gör något mot bilderna, och det gör vi ju då inte, dels i att vi skadar yttrandefriheten, så som jag anser att klart och tydligt har skett i fallet med Donald Maders bilder. Dessa bilder som då inte är kopplade till verkliga övergrepp utan som blivit skyldiga genom att associeras med andra bilder. Som *gjorts* skyldiga genom en retoriskt överhettad debatt som kännetecknas av sin brist på eftertanke och vett.

Ecce Homo ger här en intressant sidobelysning. Elisabet Ohlssons bilder har av somliga konservativa kristna uppfattats som ett lika kränkande övergrepp gentemot dem som *Softcore* skulle vara gentemot barn. I tidningen *Dagen* har debatten om *Ecce Homo* antagit ett lika överspänt tonläge som *i Expressens och Aftonbladets* kampanjer mot *Softcore,* men skillnaden ligger förstås i att huvudfåran av debatten har varit positiv till *Ecce Homo.* Inte därför att man nödvändigtvis tyckt om bilderna, utan därför att negativa uttalanden om bilderna har kommit att framstå som negativa utsagor om homosexualitet. Här finns i och för sig en konsekvens; i debatten återfinns samma samband mellan bilderna och vad de avbildar å ena sidan och verkligheten å den andra som i bråket om Maders bilder.

Ohlssons bildsyn är bitvis lika naiv som Askelöfs; genom att avbilda Kristus och berättelsen kring honom med fotografier där samtliga roller spelas av öppet homosexuella personer så ska bilderna återverka på det de avbildar. De ska bli ikoner för homosexuella kristna. Återverkar gör de ju nu, om än mer genom akten att visa dem i en rad mer eller mindre kyrkliga kontexter. De sexuella preferenserna hos de figurer som stått modell för bilderna är i egentlig mening inte intressanta för bilderna, men om vi tänker oss dem som delar av en process sa saknar detta naturligtvis inte betydelse (lika lite som Maders sätt att välja och behandla sina modeller saknar betydelse för hans verk). Det mest påfallande med *Ecce Homo* är hur relativt banala fotografierna är i sig. Utställningen består av tolv iscensatta foton som bildar en reklamartad serie av pastischer på kända avbildningar av Kristi liv. I centrum för de flesta av bilderna återfinns en serie Thorvaldsenkristusar, dvs. vita västerländska män med glesa helskägg och långt lockigt hår, samt blida ögon och

allmänt milt utseende. I mottagandet av bilderna har de negativa reaktionerna på att sammanblanda det höga (Kristus) med det låga (homosexualiteten) spelat en framträdande roll, och intressant nog har det offentliga partitagandet för utställningen väsentligen utgjort en motreaktion mot att kristna grupperingar till sist verkligen gen uttalat sig om homosexualitet som just en "lägre" del av verkligheten. Akten att avbilda Kristus förstås som ett angrepp på Kristus. En Kristus i pumps är en hädelse, eftersom denna sammankoppling finns. Detta är då inte den vanliga idén om hur bilder fungerar i dag. Vi brukar skilja på representationen och det representerade, speciellt när vi avbildar något som per definition inte finns närvarande. Ett foto av Kristus måste tveklöst vara ett falsarium. Det är först med en religiös tro som en dylik representation kan ges ett *direkt* samband med det representerade så går det t.ex. till när helgonbilder blir heliga. Och det är samma funktion alltså föreställningen om en sådan som gör Maders bilder till övergrepp, oavsett deras historia eller kontext. Denna magiska bildsyn finner jag mycket fascinerande, i synnerhet som den inte är helt ovanlig. Vi kan alla känna obehag om någon river sönder ett fotografi av någon vi känner, vi kan rent av uppfatta det som en aggressionshandling mot oss eller mot figuren på fotot. Men vanligen kan vi samtidigt uppfatta att det hela utspelas på ett symboliskt plan. Vi har helt klart för oss att den avbildade personen förblir oskadd trots våldshandlingen mot dess bild. jag vill hävda att i debatten kring Softcore och *Ecce Homo* har just denna gräns mellan den symboliska ordningen och den reella ordningen försvunnit in i en retorisk dimma, ett töcken som skapas av behovet av att vara fullständigt politiskt korrekt.

Men låt oss återvända till Softcore, och slutet på denna utställning, för det är där vi kan se de obehagliga konsekvenserna av hur denna bilduppfattning fungerar i vår samtid.

Till kulturens försvar

I våra större tidningar pågick alltså nu en aggressiv och känslosam debatt, bl.a. genom att Postens VD Ulf Dahlsten förklarade att man inte kunde ställa upp och sponsra en barnpornografisk utställning. Genom detta visade han dels att han inte förstått utställningen utan bara ryckts med i den överhettade debatten och omedelbart var beredd att vända kappan efter den aktuella vinden, dels att han som sponsor ansåg sig ha rätt att ingripa mot den utställning han varit med om att betala. Detta krav på lydnad är ett nytt fenomen. Det är dock värt att notera att övriga sponsorer av Arkipelag ansåg Dahlstens agerande befängt och att de ställde sig bakom sina satsningar i utställningen. Den andra remarkabla rösten i debatten var Historiska Museets chef Jane Cederqvist, som om och

om igen deklarerade sin "oskuld" hon var "lurad" och som gick så långt att hon deklarerade sin önskan att någon skulle ta ner "skiten". Hon skulle komma att bli bönhörd, och hon skulle komma att hälsa denna bönhörelse på ett milt sagt bisarrt vis.

Utställningen polisanmäldes, men åklagaren fann att det saknades grund för åtal (eftersom samtliga pojkar tycktes ha könshår). Till sist blandade sig även Lisbet Palme i leken och krävde att utställningen skulle stängas.

Den 30 juni kom debatten till en oväntad slutpunkt. En grupp nynazister stormade in och förstörde Maders bilder. Dagen därpå måste utställningen stängas eftersom den ju blivit raserad. Den nynazistiska gruppen, enligt egen beteckning "Nationell Ungdom", lämnade efter sig ett manifest om urartad konst "Till kulturens försvar! Mot det nedbrytande, fula, destruktiva och groteska". Ordalydelsen är som hämtad från den ökända utställningen av Entartete Kunst i München 1938.

Så har plötsligt retoriken visat sin baksida; genom de vildsinta och illa underbyggda attackerna i massmedia har man gemensamt drivit fram en antidemokratisk strömning som *precis som man önskat sig* tar saken i egna händer och känner sig uppmuntrade i sitt värv. Genom sitt ickeresonerande, icketoleranta samt flagrant okunniga agerande bär Ulf Dahlsten, Jane Cederqvist, Lisbet Palme m.fl. ett ansvar för denna utveckling. Jag tror inte för en sekund att någon av dem skulle ha stött aktionen på något rättframt vis, men det är likväl de som har skapat dess opinionsmässiga förutsättningar. Genom att konsekvent misslyckas att tala om bilderna, vad de innebär, hur de kommit till, eller hur de relaterar sig till konsten, installationen eller sin egen skapelseprocess. Istället har debatten utvecklats till en tävling i vem som mest hatar barnporr. Dumheten har tagit ännu ett stycke intellektuellt utrymme i besittning.

Ecce Homo dras in i en motsvarande, om än annorlunda process. På samma sätt som det blir omöjligt att diskutera *Softcore* så blir det omöjligt att diskutera *Ecce Homo.* Inte på så vis att någon tystnar eller avstår från att uttala sig om någon av utställningarna; men det som sägs följer givna mallar, och det sägs därför att det måste sägas. Kring *Ecce Homo* uppstår en debatt kring de kristnas inställning till homosexualitet, och hur kyrkan ska kunna hantera denna, men det går inte att tala om Elisabeth Ohlssons bilder som sådana. Och om man vill diskutera Donald Mader så bör man begränsa sina uttalanden till att barnporr är avskyvärt och borde förbjudas annars antas man vara för barnporr. Den politiska korrektheten har usurperat de båda utställningarna och deras egentliga innehåll har dränkts i en flod av retoriska floskler.

Ingenstans är det någon som frågar sig vad det är för bilder som diskuteras, ingenstans är det någon som noggrant granskar vad de föreställer. jag är djupt fascinerad av båda utställningarna och processerna kring dem; de uppdagar något centralt om representationen av sexualiteten och hur denna förhåller sig till den folkhemska

moraluppfattningen. *Ecce* Homo är en serie banala bilder av kristen ikonografi som blåsts upp till drama genom att visas i Uppsala domkyrka. Det som gör bilderna intressanta är den debatt de skapar om hur kyrkan ska förhålla sig till homosexualitet. Detta säger dock mycket lite om själva bilderna, men desto mera om iscensättningen av utställningen. Den del av *Softcore* som utgjordes av Donald Maders bilder har en mer bister historia att berätta om den svenska mentaliteten (om man nu kan tala om en sådan), och om en ohygglig dumhet i den offentliga debatten så fort det rör sig om bilder.

Två faktorer förefaller ha spelat en avgörande roll för att debatten blev så hätsk som den blev. Dels att det rör sig om fotografier, eftersom vi endast med stor möda tycks kunna särskilja på fotografiet som objekt och fotografiet som det det avbildar, dels att det rör sig om avbildningar av pojkar (och inte flickor). jag tänker inte ge mig in i någon längre diskussion om fotografiets roll som sanningsvittne, det räcker här med att konstatera att den väldokumenterade bakgrunden till Maders fotografier skiljer sig markant från den barnpornografiska innebörd som de har tilldelats i den offentliga debatten. När *Aftonbladet* presenterar ett arrangemang av tre bilder på nakna pojkar och rubriken "godis för pedofiler", är det uppenbart att ny kontext, mening och funktion har fabricerats bortom all sans. Att det är avbildningen av just pojkar som är mest upprörande har jag inga konkreta belägg för, men väl indikationer; det är väl känt att den allt överskuggande majoriteten av alla övergrepp mot barn utförs av fäder mot sina egna döttrar, vilket då inte återspeglas i massmedias rapportering. Där är bilden av den genomsnittlige pedofilen en okänd man som angriper småpojkar. Jag förmodar att detta hänger samman med att den bilden anses som mest otäck. Alternativen framstår visserligen som obehagliga, men det går knappast att slå mynt av bilden av sexuellt aggressiva kvinnor som ger sig på pojkar, och det är per se otäckare om en pojke berövas sin manlighet än om en flicka förlorar sin oskuld. Retoriken på löpsedlarna följer alltid den enklaste (eller mest fördomsfulla) tankegången. Det är åtminstone i god överensstämmelse med den kulturella dominanten att det är som värst när nakna pojkar avbildas.

Ecce Homo drabbades i diskussionen av en liknande effekt. Betydande intresse ägnades storleken på Kristi penis i dopbilden. Möjligheten att debattera detta gjorde Kristusfiguren mer mänsklig, vilket man då kan se som en positiv effekt, men likväl förblir det en hädelse. Klassiska avbildningar av nakenhet i religiösa kontext brukar göra bruk av en kraftigt förminskad penis, så att vi har en Adam i Sixtinska kapellet som i allt verkar vara över de tjugo, med just undantag av könet som ännu inte passerat puberteten. Man kan hävda att den diminutiva penisen är mer förandligad än det reella organet.

Ecce Homo fortsätter att visas runt om i landet, och fortsätter att mana till debatt om kristenheten och dess acceptans av homosexualitet (som konstbilder är de emellertid

döda). Softcore kom däremot att få ett bisarrt efterspel iscensatt av Jane Cederqvist. Detta bestod i en motutställning, där man på Historiska museet visade upp Clara von Rettigs "Ljus i möte med jord" vilken utgjordes av trianglar av blommor, glas och jord och som skulle utgöra en ljus pendang till den otäcke och mörke Mader. För att citera von Rettig: "...en värdig relation mellan män, kvinnor och barn, där man visar respekt för varandra..." *(Expressen 980709).* Kring verket väver hon en diskurs om värdighet, treenighet och respekt; det hela må i mitt tycke vara banalt bortom allt förnuft, men otäckt blir det först då Jane Cederqvist ställer ut denna skulptur som just en motbild till den urartade konst som Nationell Ungdom just förstört. I den dualistiska motsättning som Cederqvist iscensätter ställs den heliga, förandligade kärnfamiljen mot den otäcka och degenererade homosexkonsten. Att Marita Ulvskog sedan kan uttala sitt fortsatta förtroende för Cederqvist är en skandal, men inte precis en oväntad sådan.

Där den offentliga debatten, den politiska korrektheten och frågorna om sexualitetens representation korsar varandras vägar finns det idag föga utrymme för en diskussion som faktisk tillåter sig att fundera. I Sverige har vi fått en lag mot barnpornografi, som visserligen vill väl (jo, all lagstiftning som syftar till att bekämpa övergrepp mot barn är i grunden god, även om den kan vara illa genomförd) men som är felriktad och fel utformad. Idag är det förbjudet att inneha barnpornografi såvida man inte är konstnär, polis i tjänst eller journalist i tjänst; alltså är vissa människor tryckfriare än andra. Men det stora problemet är här att vi ännu saknar någon god definition av vad som är ett barn (praxis verkar vara bilder på barn som saknar könshår) och av vad som är pornografi. Och som jag tidigare sagt tror jag att det är övergreppen som med all kraft ska bekämpas, inte avbilderna; för hur mycket man än kan påstå att "bilderna är en kränkning som upprepas varje gång någon ser dem" så är det inte sant.

Det finns vinnare och förlorare i debatterna kring de båda utställningarna. Softcore har korat dumheten till vinnare, och konsten till förlorare. Jane Cederqvist har vunnit en delseger som förkämpe för den korrekta, rena och heterofila konsten. *Ecce Homo* har jagat fram kyrkans mörkermän och avtvingat dem offentliga utsagor samt etablerat Elisabeth Ohlsson som foto~ graf. Vi har alltså en mediamarknad som återigen har visat sin inkompetens i hanterandet av komplexa frågor, en museichef som går i land med vilka dumheter som helst och en "debatt" som bara tillåter en åsikt. Det finns skäl att utfärda en varning: tryckfriheten för bilder kan vara på väg att försvagas, åtminstone så länge debattutrymmet och opinionsbildningen helt domineras av personer som vill väl men litet begriper av vad de debatterar. Om vi inte lär oss debattera bilder på ett mer begåvat vis så ligger vi risigt till i framtiden. Man kan ju med viss rätt hävda att den Nationella Ungdomens argument vann.